

Met betrekking tot de oude geschiedenis trok vooral het Egypte van de Ptolemaeën de aandacht waarbij de *Prosopographia Ptolemaica* van W. Peremans en E. van 't Dack - in 1968 verscheen het zesde deel -, wel de meest ambitieuze prestatie is. Het is niet verwonderlijk dat dank zij de traditie gevestigd door Cumont en Bidez de belangstelling voor de Oosterse mysteriegodsdiensen groot gebleven is. De werken van P. Lambrechts op dit gebied worden met respect genoemd. Maar het grootste deel van het boek is uiteraard aan de Belgische geschiedenis gewijd. De Middeleeuwen nemen, volgens de auteur van blz. 241, nog steeds een voorkeurspositie in en hij verklaart het uit de nawerking van Pirenne's invloed en uit de idee dat deze periode van de nationale geschiedenis ook in Europees verband een bijzondere betekenis heeft. Uit het overzicht blijkt in elk geval dat Belgische mediaevisten zeer vaak als sprekers op buitenlandse congressen vooral in de latijnse wereld optreden. Opmerkelijk is dat zij betrekkelijk weinig in het Engels publiceren.

Een onvermijdelijk bezwaar van de opzet ligt in het feit dat binnen het gegeven kader uitsluitend werk van Belgische historici besproken kon worden. Zelfs R. de Roovers boeken over de geldmarkt van Brugge werden niet opgenomen omdat hij tot Amerikaan genaturaliseerd is (blz. 283). Dit heeft tot gevolg dat vele problemen uit de Belgische geschiedenis onvolledig geïnventariseerd worden. Als de artikelen van Degrijse over de haringvangst worden genoemd, zou men ook de inzichten van Doorman vermeld willen zien; over de Moderne Devotie hebben ook Post en Alberts behartenswaardige boeken geschreven en zo kan men doorgaan.

Het verslag van de geschriften over de na-middeleeuwse geschiedenis van België neemt zoveel meer plaats in dan dat over de Belgische Middeleeuwen dat men zich afvraagt of de boven geciteerde stelling van blz. 241 nog wel opgaat. Terwijl de Belgische Middeleeuwen in een zeventigtal bladzijden worden behandeld, zijn er 250 nodig voor de inventarisatie van de 'époque moderne' en de 'histoire contemporaine'. Uiteraard gaat de belangstelling ook hier in hoofdzaak naar de Belgische geschiedenis uit. Merkwaardiger is dat de aandacht voor het buitenland vrijwel tot Italië beperkt blijft en noch Frankrijk noch Nederland object van Belgische wetenschap zijn geworden. Ten aanzien van de nationaliteit van de auteurs is men ook in deze hoofdstukken consequent geweest. Geyl, Von der Dunk, Jürgensen komen in het geheel niet voor, Willemsen alleen met een artikel in een Belgische bundel, Scholl als uitgever van Belgische geschriften en niet als auteur van boeken over de arbeidersbeweging in Vlaanderen - uit het register is hij zelfs helemaal geweest. Zo ontbreken natuurlijk ook de Engelse bijdragen tot de geschiedenis vandeCongo. Men vraagt zich af of deze exclusiviteit die op zichzelf logisch en begrijpelijk is, op den duur valt vol te houden. Overigens moet men vooral voor de bijdrage van Aubert diep respect voelen, zo veelzijdig en genuanceerd is zij. Wat een Nederlander al lezende opvalt is de grote hoeveelheid werk dat door jonge vrouwelijke historici wordt verricht, veel meer, zonder twijfel, dan waarop Nederland zich kan beroemen.

Het boek heeft geen conclusie. Wij menen wel iets te bespeuren van de verschuivingen in aandacht, methode en vorm die in de laatste kwart eeuw hebben plaats gehad maar worden er niet uitdrukkelijk op gewezen. De auteurs doen evenmin een poging om aan te geven welke weg de Belgische historici verder zullen en moeten gaan. Zij hebben met bescheidenheid, acribie en belangeloze ijver een dienende taak op voortreffelijke wijze vervuld - het boek is inderdaad leesbaar: een niet geringe prestatie! - en stelden een werk samen dat nog lang van nut zal zijn.

M. K. ELISABETH GOTTSCHALK, *Stormvloed en rivieroverstromingen in Nederland, I, De periode vóór 1400* (Sociaal-Geografische studies, X, Assen, 1971, xx + 581 blz., geb. f 80,-).

Mej. Gottschalk heeft een belangrijk boek samengesteld, waarvoor zij een ontzagwekkende hoeveelheid werk verzet moet hebben. Zij heeft ten eerste de oudste bronnen voor alle vermeldingen van overstromingen door de zee of door rivieren opgespoord en in chronologische volgorde duidelijk achter elkaar gezet, vergezeld van een diepgaande kritische bespreking over de betrouwbaarheid daarvan. In het verleden zijn wel eens meer pogingen daartoe ondernomen, maar dan was dit altijd onder de indruk van een nieuwe stormvloedramp, zoals b.v. in 1953. Fockema Andreae heeft toen een haastig overzicht gepubliceerd maar tegelijkertijd de hoop uitgesproken, dat iemand nog eens de tijd kon vinden om dit werk in alle rust wat grondiger te doen. Bodemkundigen en fysisch-geografen beroepen zich immers vaak op historische gegevens 'uit oude kronieken' om een bevestiging te krijgen voor hun verklaringen van het pedologische materiaal, maar deze mensen missen natuurlijk de vaardigheid om ware van onware bronnen te scheiden. Mej. Gottschalk heeft dit vermogen wel, zij heeft 'a mediaevalist and geographical' training ontvangen en dat is ook duidelijk te bemerken. Zo opgevat zou haar boek wel niet in een vloek en een zucht geschreven kunnen zijn, maar had toch ook niet jarenlange arbeid vereist. Maar de schrijfster heeft na de oudste vermeldingen van iedere overstroming alle latere signaleringen in kleiner lettertype ook opgenomen, waarbij ze voor de middeleeuwse bronnen en de schrijvers van vóór 1800 nagenoeg compleet is en toch ook alle wetenschappelijke en niet zuiver lokaal-historische studies van na die datum heeft vermeld. Aanvankelijk leek me dat een vrij zinloze Sisypheus-arbeid. Wat voor nut kon het hebben al die terecht vergeten historici steeds weer op te sommen en de juistheid van hun voorstellingen te confronteren met de primaire gegevens? Maar gaandeweg werd het mij duidelijk dat dit werk noodzakelijk was, als men eindelijk eens wilde afrekenen met allerlei nog circulerende fabels. Want anders zouden latere onderzoekers toch weer gaan werkenmeteen of ander verzinsel van Ocko Scharlensis of Johannes a Leydis, omdat zij dan konden menen dat het aan de opmerksaamheid van Mej. Gottschalk ontgaan was. En uit de genoemde reeksen blijkt inderdaad, dat zelfs hedendaagse auteurs van naam als S. J. Fockema Andreae zich vaak op ongedeelde bronnen verlaten hebben voor hun uiteenzettingen.

De indeling van het boek is uit het bovenstaande wel duidelijk. Het analytisch gedeelte voor ieder overstromingsjaar is in het Nederlands geschreven, maar wordt dan gevolgd door een 'conclusion', soms zelfs een 'summary, commentary and conclusion' in het Engels. Het boek is van een heldere rechtlijnigheid en strakheid; natuurlijk niets om in één adem uit te lezen, maar als men er iets in opzoekt, is dit snel te vinden. Mej. Gottschalk toont zich inderdaad op de hoogte van de methoden der moderne mediaevistiek. Alleen bij buitenlandse geschiedbronnen is zij wel eens wat gauw tevreden en citeert zij niet altijd de nieuwste edities. Op blz. 14 bijv. stelt zij het zo voor, alsof de *Annales Einhardi*, geciteerd naar de uitgave van Pertz en de *Annales Regni Francorum* twee van elkaar onafhankelijke bronnen zijn. In werkelijkheid geeft men de naam annalen van Einhard aan een wat opgesierde handschriftelijke traditie van de laatstgenoemde annalen, die zij wel in de meest recente editie citeert. Ook maakt zij veel gebruik van C. Weikinn, *Quellentexte zur Witterungsgeschichte Europas von der Zeitwende bis zum Jahre 1850*, 1 (Berlijn, 1958) maar deze auteur schijnt niet altijd duidelijk te maken naar welke bronnen hij precies verwijst. Mej. Gottschalk heeft dit zo maar gelaten, maar het zou ondankbaar zijn haar daarvan een verwijt te maken. Voor het overige is zij hyper-kritisch; een bron, die niet strikt con-